

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ה.)

בס"ד | גיליון 8
פרשת מקץ
התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

פשעו יחד, נענשו יחד

בראשית מ"ב כ"א: "וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו, אָבֵל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל-אָחִינוּ, אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרָת נַפְשׁוֹ בְּהַתְּחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ, וְלֹא שָׁמְעֵנוּ עִלְ-כֵּן בְּאָה אֵלֵינוּ, הַצָּרָה הַזֹּאת".

"שכשם שכולנו פשענו יחד, כך הפירעון בא לכולנו ביחד, שאם היה העוון אחר לא בא הפירעון לכולנו בשווה שאין עונינו שווים, אלא זה העוון עשינו כולנו בשווה".
(ר"י בכור שור)

מאסר בבור כנגד השלכת יוסף לבור

הצרה הזאת: "מדה כנגד מדה אנחנו השלכנוהו בבור והנה אנחנו נאסרים בבור השבי".

(רשב"ם)

צרת האחים כעונש על התאכזרותם

על כן באה אלינו: "פירושו על הנכון באה אלינו הצרה הזאת ועל הדין, מלשון (במדבר כ"ז): כן בנות צלפחד דוברות. והנה הצדיקו עליהם את הדין כי כאשר לא חמלו עליו בראותם צרת נפשו באה להם הצרה הזאת, מדה כנגד מדה".

(רבנו בחיי)

אכזריות כנגד אכזריות

בהתחננו אלינו ולא שמענו: "והיינו אכזרים נגד אחינו, אף על פי שחשבנוהו לרודף היה לנו לרחם "בהתחננו", וכנגד מדת אכזריותנו זה האיש מתאכזר נגדנו".

(ספורנו)

תמורת מה הבטיח האדמו"ר בן לאדם חשוך ילדים

סיפור הרב נחום כהן שהעיד ששמעו מפי הרב שמעון אליהו שלזינגר זצ"ל, שהתלווה יום אחד אל הצדיק רבי שלומק'ה מזוועהיל. והנה, ניגש אליו לפתע יהודי ומספר לו, בבכי רב, שהוא חשוך ילדים מזה זמן רב. "אשתי הגיעה למצב כזה שהורתה לי לבקש ברכה מהרבי, ואמרה שאין לי מה לבוא הביתה בלי הבטחה מהרבי שיוולדו לנו ילדים. אני מבקש שהרבי ירחם עלי, ויבטיח לי זרע של קיימא", בכה היהודי.

האדמו"ר הרהר לעצמו כמה דקות, ואחר כך אמר: "תראה, אתה מבקש ממני שאבטיח לך. אני מוכן, אבל בתנאי שגם אתה תבטיח לי כמה דברים". כמוכן שהיהודי נתן את הסכמתו לעיסקה, ועוד בטרם שמע מה הן דרישותיו של הרבי, אמר 'הן'. ואז אמר לו הרבי: שמעתי עליך שהינך 'ראש המדברים' במקווה, וסביבך מתרכזים רוב היהודים שם. אני רוצה לבקש ממך שבלכתך למקווה, אל תדבר. ושנית, שמעתי שהדיבורים שלך אינם מסתיימים במקווה, אלא גם כאשר אתה מגיע להתפלל בבית הכנסת, אינך מהשומרים על שתיקה מוחלטת... ונחשב כאחד הדברים הראשיים. אם תבטיח לי שתפסיק לדבר במקווה ובבית הכנסת, אני מבטיח לך בן זכר.

כמוכן שהיהודי קיבל על עצמו את הדבר, ואלה שנפגשו עימו במקומות הנ"ל לא ידעו מה קרה לו... הם התרגלו לראותו מדבר ומדבר, והנה לפתע הוא שותק כדג. אבל, כבר אמרנו, מה לא עושים בשביל לזכות לזרע של קיימא?... ולכן, למרות שהסתכלו עליו כעל מי שירד מדעתו, המשיך לשתוק.

הנאה כנגד הנאה

ויהי לתקופת השנה התקיימה הבטחתו של הרבי ונולד לו בן זכר. הרבי מזוועהיל התכבד בסנדקאות, ולאחר מכן שאל האב המאושר את הרבי איזו 'מדה כנגד מדה' יש בשתיקה ולידת בן זכר? והרבי השיב בדברים מחודשים: מובא בשם רבי פינחס מקוריץ, שהקב"ה קוצב לכל אחד את מידת ההנאות שיהנה כאן בעולם הזה. בזמן שהינך מדבר במקווה ובבית הכנסת את דיבורי החול, הינך ממלא את קצבת ההנאה שהקב"ה הקציב לך, ולא נשארת לך יותר זכות ליהנות מההנאה שבלידת ילד. כאשר הפסקת לדבר, ואז לא נהנית יותר מך, אפשר היה לספק לך את הנאת הלידה.

(קול ברמה גיליון 284)

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

2

בס"ד | גיליון 8
פרשת מקץ
התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

יוסף השפיל עצמו יוסף להיות כעבד, על כן זכה לשלום

בראשית מ"א מ'-מ"ג: "אתה תהיה על ביתי ועל פיה ישק כל עמי רק הכסא אגדל ממך: ויאמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אתך על כל ארץ מצרים: ויסר פרעה את טבעתו מעל ידו ויתן אתה על יד יוסף וילבש אתו בגדי שש וישם רבד הזהב על צוארו: ויך אתו במרְכָבַת המשָׁנָה אֲשֶׁר לוֹ ויקראו לפניו אבְרָם ונתון אתו על כל ארץ מצרים".

על המילים "והוא נער" איתא באוצר המדרשים (אייזנשטיין, ילמדנו עמוד 224): "והוא נער, שהיו מזלזלין בבני השפחות, ויוסף עומד ומשמשן כעבד". ושמה י"ל דמדה כנגד מדה, על שהשפיל עצמו יוסף להיות כעבד וכיבד אחרים, זכה להיות משנה למלך השולט ומכובד על כל.

מדה כנגד מדה הן לעונש והן ולשכר

בראשית מ"ד י"ב: "ויחפש בגדול החל ובקטן פלה וימצא הגביע באמתחת בנימן". וימצא הגביע באמתחת בנימן: "היו מביישים אותו והיו קורין לו גנב בר גנבתא, על שם שכתוב (בראשית ל"א): 'ותגנובו רחל את התרפים'. והיו מכים אותו על כתפיו. ולפי שהיו חושדים אותו ואין בו זכה ששרתה שכינה בחלקו, זהו שכתוב (דברים ל"ג י"ב): 'ובין כתפיו שכן'. ומה שכתוב 'ויקראו שמלותם' אף בנימן בכלל, ולפי שהיו חושדים אותו והיה זכאי, זכה ולקח עטרה על זה, שיצא ממנו מרדכי שקרע בגדיו על ישראל, שנאמר: 'ויקראו מרדכי את בגדיו'. אבל הם היו ראויים לזה שבסיבתם קרע אביהם את בגדיו, שנאמר (בראשית ל"ז ד'): 'ויקראו יעקב שמלותיו', והנה הענין מדה כנגד מדה הן לעונש והן לשכר.

ומה שקראו אחי יוסף שמלותם הכל היה על ידי מנשה, שהרי מה שכתוב 'ויצו את אשר על ביתו' מנשה היה, ולפי שהוא עשה כל הענין הזה והיה שליח לרדוף אחריהם ולהתעולל עליהם בגביע, והיה סיבה שקראו שמלותם, לכך נקראה נחלתו חציה בארץ כנען וחציה בעבר הירדן".

(רבינו בחיי)

סופם שקראו שמלותם כי גרמו לאחרים לקרוע

בראשית מ"ד י"ג: "ויקראו שמלותם ויעמס איש על חמרו וישבו העירה".

"ויקראו שמלותם. הם גרמו את אביהם לקרוע, לפיכך ויקראו שמלותם, יוסף גרם לאחיו לקרוע, לפיכך יהושע קרע, דכתיב: ויקרע יהושע שמלותיו (יהושע ז' ו), מדה כנגד מדה".

(פסיקתא זוטרתא)

פה כנגד פה

בראשית מ"א מ': "אתה תהיה על ביתי ועל פיה ישק כל עמי רק הכסא אגדל ממך".

ישק: "ב'. 'על פיה ישק כל עמי'. 'שפתים ישק משיב דברים נכוחים' (משלי כ"ד כ"ו). בשביל שהשיב דברים נכוחים, זכה כי על פיה ישק כל עמי".

(בעל הטורים)

מדוע יוסף נפרע מעמלק

בראשית מ"ב י"ח: "ויאמר אלהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו את האלקים אני ירא".

אמרו חז"ל שאמר משה ליהושע שיחרים את עמלק כי זקנך אמר 'את האלוקים אני ירא', יבוא בן בנו ויפרע ממי שנאמר עליו 'ולא ירא אלוקים' (מדרש סו"פ בשלח), וזו מדה כנגד מדה, שיוסף הצדיק בהיותו נתון בבית הסוהר תחת שלטון קשה ובכל זאת היה ירא שמים. ואילו עמלק אע"פ שהיה חופשי מכל עול אחרים, לא היה ירא אלוקים. לכן ראוי יוסף ליפרע ממנו.

(ע"פ 'פתחי שערים')

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדוע הואשם בנימין בגניבה

בראשית מ"ד י"ב: "וַיִּחַפֵּשׂ בְּגָדוֹל הַחֵל וּבִקְטָן פְּלֵה וַיִּמְצָא הַגְּבִיעַ בְּאַמְתַּחַת בְּנִימִן".

"וימצא הגביע באמתחת בנימין, כיון שנמצא הגביע אמרו לו: מה גנבא בר גנבתא, אמר להון גברא דיוסף יש כאן, שעירים יש כאן, אחים שמכרו אחיהם אתמהא".

פירוש (ע"פ המתנות כהונה): האחים אמרו לבנימין: אתה גנב בן רחל שגנבה את התרפים, הרי שנטה אחר הטבע ומדת אמו, והשיב להם בנימין, לא כן הוא, אלא נתעורר עתה עונש שעיר עיזים ששחטתם לרמות אביכם ועונש מכירת אביכם זהו שגרמה לכם ולא ירושת אמי.

(בראשית רבה צ"ב ח')

באופן ששמר יוסף את השבת, ישמור בן בנו את השבת

בראשית מ"ג ט"ז: "וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי־מִיֶּשֶׁת אֶת־הָאֲנָשִׁים הַגִּיתָה וְטַבַּח וְטַבַּח וְהָכֵן כִּי אֶתִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בְּצִהְרֵיהֶם".

"ומריש אמינא על פי זה עלי בא"ר מאמרם ז"ל במדבר רבה (פרשה י"ד) וז"ל מי הקדימני ואשלם, מדבר ביוסף שהוא הקדים ושמר השבת עד שלא נתנה וטבוח טבח והכן, א"ר יוחנן: ערב שבת היתה ואין הכן אלא לשבת, שנאמר: והיה ביום השישי והכינו, אמר הקב"ה: יוסף אתה שמרת השבת עד שלא ניתנה התורה, חייך שאני משלם לכן בנך שיהא מקריב בשבת, מה שאין יחיד מקריב ועלי לקבל קרבנו ברצון ע"כ. ויש לחקור מכדי האי דישנא להאי פרדישנא משום דיוסף שמר השבת יבוא בן בנו להקריב בשבת, אדרבא הלא טוב להורות בזרעו שמירת שבת לא לעשות מלאכה בשבת בשגם לרצון יהיה אינו בעצם מדה כנגד מדה, ולמראה עינים נראה דבר ואיפכו.

ואפשר לומר בהקדים מה שהקשה הרב יפה תואר (דף תק"א) דאין יוסף שמר השבת הא קי"ל (סנהדרין דף נח): גוי ששבת חייב מיתה. ולי אפשר לישב דכבר הקדמנו דיוסף סבר דלא יצאו מכלל בני נח להקל והוה מקיימין מצות שאין בקיומן איסור לבני נח, וא"כ אפשר דיוסף היה שומר שבת לענגו במאכל ומשתה וכיוצא אבל מלאכה היה עושה לפי שאסור לבן נח לשבות ממלאכה וכן נרמז דיוסף שמר שבת במה שהיה מכין לשבת לא זולת.

ובהכי אתי שפיר דאיכא למאן דאמר (סוטה דף לו): בפסוק ויבוא הביתה לעשות מלאכתו, מלאכתו ממש ואז"ל (ילקו"ש וישב רמז קמ"ו) דהיה יום השבת, ויקשה דהרי אמרינן דיוסף שמר השבת. ולדרכנו הכל מתוקן דהיה עושה מלאכה כחומר בן נח והיה מענגו בכל תענוג במצות ישראל.

והשתא יש מקום לומר דיוסף בהך מילתא לא כיוון אל האמת, דעיקרן של דברים דיצאו מכלל בני נח לגמרי ואחיו כיוונו להלכה וכדעת הרמב"ן (ויקרא כ"ד י') וסיעתו, על כן בא האלוקים להורות כי כבר רצה אלוקים את מעשיו מאחר שכונתו לשמים וכל אשר היה עושה כוונתו לעבודת הבורא, דסבר דלא יצא מכלל בן נח להקל ולכן היה מחמיר במפרכסת וכיוצא מדברים אסורים לבני נח והיה עושה מלאכה בשבת.

וזהו כוונת המאמר הנזכר שיוסף הקדים ושמר שבת וטבוח טבח וכו', כלומר שהיה שומרו לענגו באכילה ושתייה וכיוצא, אמר הקב"ה: אתה שמרת שבת עד שלא ניתנה התורה, שסברת דמתן תורה ואילך יצאו מכלל בני נח לגמרי, ולכן שמרת שבת לענגו, אך עשית מלאכה שלא לעבור על איסור בני נח, דכתיב (בראשית ח' כ"ב): יום ולילה לא ישבותו, לכן להגיד כי ישר, בן בנך מקריב בשבת ויקובל ברצון ונמצא שומר שבת ועושה מלאכה ונרצה לו ודומה לך, כי אתה עושה מלאכה ומענג השבת ורצוי לפני, וא"כ הוא באותה מדה ממש, כי כמוך גם בן בנך דומה לך".

(ראש דוד פרשת ויחי)

מדה כנגד מדה בדף היומי

פועל אדם ישולם לו

פסחים דף כח.: "... אמר רב יוסף: היינו דאמרי אינשי (פתגם שאומרים האנשים): כפא דחטא נגרא בגווה נשרוף חרדלא (בכף שעשה האומן, בה ישרוף לשונו בחרדל חריף). אביי אמר: סדנא בסדני יתיב, מדויל ידיה משתלים (עושה הסדים שנותנים בהם את רגלי האסירים שנתפסים בגניבה, יושב בתוך הסד שהוא עצמו עשה, נמצא שמשתלם גמולו ממעשה ידיו). רבא אמר (פתגם אחר): גירא בגירי מקטיל, מדויל ידיה משתלים (עושה החיצים נהרג על ידי חציו, נמצא שמשתלם גמולו ממעשה ידיו)".

אלה ג' המשלים הם כנגד ג' סוגי עונשי הנשמה. רב יוסף דיבר כנגד שריפת אש הגיהנום. ואביי, כנגד הגלגול (והפירוש הוא, שהאדם מגיע בגלגול - זהו 'סדנא בסדנא יתיב', ונענש על מה שעשה בעצמו בעבר, 'מדויל ידיה משתלים'). ורבא, כנגד המיתה (וזו היא הדוגמא שהביא, מיתה), והכל הוא מדה כנגד מדה, ופועל אדם ישולם לו.

(ע"פ הגר"א בביאורו למשלי)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צג.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח:).

4

בס"ד | גיליון 8
פרשת מקץ
התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדוע לא שולטת עין הרע ביוסף

בראשית מ"ג כ"ט: "וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיַּרְא אֶת בְּנֵי מִצְרָיִם אֲחֵיו בְּן אָמֹן וַיֹּאמֶר הֲזֵה אֲחֵיכֶם הַקְּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יַחַד בְּנֵי".

"וישא עיניו... אלא אמר יוסף, הרשע הזה עינו רמה שלא יתלה עיניו ויביט את אמי וגבהה קומתו וכסה אותה, הוא דכתיב ביה (בראשית מ"ט כ"ב) 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין', בן פורת רביית עלי עין, בן פורת רביית יוסף, בן פורת עלי עין, בן פורת רביית יוסף, רבי ברכיה בשם ר' סימון אמר: עלי לפרוע לך מן אותה העין".

ובמתנות כהונה: עלי לפרוע לך שעמדת בפני אמך שלא ישלוט בה עינו של עשו ולכן ברכו במדה כנגד מדה, שלא תשלוט בו עין הרע והוא עולה ושולט על העין ולא העין עליו.

(בראשית רבה פרשה ע"ח י')

החושדים - נחשדים באותו הדבר

בראשית מ"ב ט': "וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִגְּלִים אַתֶּם לָרְאוֹת אֶת עַרְוַת הָאָרֶץ בְּאַתְּם".

"לראות את ערוות הארץ באתם, זאת באה להם לפי שחשדו אותו בבנות הארץ (עיינן בראשית רבה צ"א ו')."

(רמזי רבינו יואל)

לא זכרו - יקבלו תזכורת

בראשית מ"ב ו': "וַיִּוְסֹף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל עַם הָאָרֶץ וַיָּבֵאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ אִפְּיִם אָרְצָה".

עיר קטנה' זה מצרים, ואנשים בה מעט' אלו המצריים, 'ובא אליה מלך גדול וסבב אותה' זה פרעה הרשע, 'ובנה עליה מצודים גדולים', כמנון ועקמון (ארב להם ועיקם והקשה עליהם את הדרך לברוח מארצו ומשיעבודו וממיסיו), 'ומצא בה איש מסכן וחכם' זה יוסף הצדיק, 'ומילט הוא את העיר בחכמתו', שאמר לו לפרעה (בראשית מ"א ל"ד) 'עשה פרעה ופקד פקידים על הארץ' וגו', 'ויקבצו את כל אוכל השנים הטובות האלה' וגו', 'ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא', אמר הקב"ה: אתון לא אדכרתוניה (אתם לא זכרתם אותו לטובה ולשבח), אנה מדכר ליה (אני זוכר אותו! וזהו שנאמר שם): 'ויוסף הוא השליט על הארץ'.

(קהלת רבה ט' ב')

תועלת הסרת הערלה

בראשית מ"א ה': "וַתִּרְעַב כָּל אֶרֶץ מִצְרָיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל פְּרֹעֶה לֵאמֹר פְּרֹעֶה לְכָל מִצְרָיִם לְכוּ אֵל יוֹסֵף אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ".

לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו: "פירש רש"י ביקש מהם שימולו. טעמו של דבר הוא לפי שמצינו שהערלה נקראת חרפה, כמו שנאמר (בראשית ל"ד ל"ד): 'כי חרפה היא לנו לתת אחותנו לאיש אשר לו ערלה', והרעב נקרא גם כן חרפה, שנאמר (יחזקאל ל"ו ל'): 'ולא תקחו עוד חרפת רעב בגוים', על כן חשב שבהסרת חרפת הערלה יוסר מהם חרפת הרעב, כי הסרת הערלה היא הסרת מותרות הדמים המסבבים העיפוש, ורקיבת התבואה באה גם כן מצד המותרות והפסולת שבתבואה הגורם הריקוב והעיפוש, וזכות ברית המילה הועיל גם לנח שנאמר (בראשית ו' י"ח): 'והקימותי את בריתי איתך' פירש רש"י על התבואה והפירות שלא ירקבו, וכן השיב להם יוסף שימולו, על מה שאמרו אספנו תבואה והרקיבה, וזה מדה כנגד מדה, שאם האדם מסיר מתוכו הפסולת שבו, גם ה' יתן הטוב ויסיר הפסולת שבתוך התבואה ממש, שאי אפשר לאדם להסירו, וחז"ל אמרו (סוטה דף ד:): 'כל הבא על אשה זונה לסוף מבקש ככר לחם ואינו מוצא, שנאמר (משלי ו' כ"ו) כי בעד אשה זונה עד ככר לחם' כי הבועל ארמית משכה ערלתיה, ועוד שהמילה תיקון האבר שלא ירבה במשגל, והמצרים היו שטופי זימה על כן היו צריכין תיקון זה בשנת הרעב. ומטעם זה נאמר ביוסף (בראשית מ"ט כ"ד) ותשב באיתן קשתו, שכבש יצרו באשת פוטיפר על כן משם רועה אבן ישראל, כי זכה משם שתבואתו לא הרקיבה והיה רועה זון אבן ישראל בזכות שלא היה רועה זונות".

(כלי יקר)

לרפואה שלמה: הרב פרץ בן גיטל, בן ציון בן חיה, מלכה חנה בת בילא

ההנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

WEB: WWW.TORAH24-7.COM/SEFORIM-HEBREW EMAIL: ap@torah24-7.com

הגדה של פסח - מדה כנגד מדה (עברית אנגלית) | ד' חלקי מדה כנגד מדה על התנ"ך ובדברי חז"ל | מגילת אסתר - מדה כנגד מדה (עברית אנגלית)